

דף קטז.

תוכן ענינים

- א. בענין דין ר' המנונא דגרשתני נאמנת.
- ב. בענין אי בקטטה אינה נאמנת כלל.
- ג. בענין מתי מקרי קטטה שאינה נאמנת.
- ד. בענין אי נפשט הבעיא דע"א בקטטה.

וליהמנה מדרב המנונא, דאמר רב המנונא אשה

שאמרה לבעלה גירשתני נאמנת, חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה, באומרת גירשתני בפני פלוני ופלוני ושאלנא ואמרו להד"ם.

א] בענין אשה שאמרה לבעלה גרשתני האם זה מתירה לגמרי לשוק לר' המנונא או לא.

א. הגמ' הביא אופן של קטטת אשה עם בעלה, כגון שאמרה לבעלה 'גרשתני' דמזה חזינן דרצונה להוציא עצמה מבעלה ואין לך קטטה גדולה מזו, והק' בגמ' הרי בכה"ג בלא"ה היא מותרת לשוק דנאמנת כדרי המנונא שאמר דאשה נאמנת לומר גרשתני חזקה שאין האשה מעיזה בפני בעלה [והרי זה כאנן סהדי שאמרה אמת].

ב. פלגותא בדין רב המנונא: והעירו מזה לגבי פלוגתת הרמב"ם והראב"ד בינא דר' המנונא, דעיין ברמב"ם שכתב (הל' אישות פט"ז הכ"ו) דאשה שאמרה לבעלה גרשתני הרי נאמנת ומשמע דמותרת לשוק, וכן נקטו רוב ראשונים, אולם הראב"ד השיג עליו דאיך תהא נאמנת להתיר עצמה לגמרי א"כ לא הנחת בת לאברהם אבינו יושבת תחת בעלה, אלא בודאי אינה נאמנת להנשא לכתחילה אלא שתופסין בה קידושי אחר, ושמה דאם נשאת לא תצא.

ג. והראשונים כאן העירו דמפורש בסוגיין כהרמב"ם, דהקשו למ"ל מת בעלי בקטטה תיפוק ליה מדר' המנונא, הא להראב"ד גם לר' המנונא אכתי צריכין מת בעלי כדי להתירה לגמרי לשוק, ונאמרו בזה ב' דרכים, הריטב"א ובית הלוי.

ד. תירוץ הריטב"א. הריטב"א תי' דאין הגמ' מקשה דתהא מותרת לשוק כדרי המנונא, אלא דבמתני' משמע דבקטטה אינה נאמנת כלל ואם יבא איש ויקדשה לא יחולו קידושי כלל אפילו לחומרא, ועי"ז הקשו דתיפוק ליה מדר' המנונא דכבר הוי ספק משום עצם הגרשתני, ותירצו דהכחישוה עדים להא דגרשתני ושפיר צריכה למת בעלי.

ה. תירוץ הבית הלוי. הבית הלוי (ח"ג סי' י"א אות ב') כתב ליישב דהנה בגמ' מבואר (דף פח.) דהטעם שאין ע"א נאמן מדאורייתא באשה הוא דהחזקה איסורא דאשת איש והוי דשבי"ע, דליכא ע"א נאמן באיסורין, ולכן צריכין לטעמא דדייקא ומינסבא ע"י החומר שבסופה, אבל היכא דליכא איתחזיק איסורא יהא ע"א נאמן.

ו. ועפי"ז כתב לחדש דהא דאין האשה נאמנת במלחמה וקטטה הוא רק כשהיא בחזקת אשת איש דאורייתא, אבל אם יצאת מחזקת אשת איש שוב ע"א נאמן מן הדין. וא"כ באמרה לבעלה גרשתני הרי גם להראב"ד כבר יצאת מחזקת אשת איש דאורייתא, ולכן אע"ג דאינו מספיק להתירה בפועל, מ"מ כבר אהני דשוב תהא נאמנת לומר מת בעלי.

ב] בענין חידושו של הריטב"א דבקטטה אינה נאמנת כלל שמת בעלה, ואין קידושי תופסין בה אף לחומרא.

א. הנה למדנו חידוש בדברי הריטב"א דע"י קטטה אינה נאמנת כלל בודאי, ואפילו בא אחר וקידשה אין הקידושין חל, והעיר הרב המגיה (ציון 197) דאין זה פשוט כלל והוא תלוי עד כמה חוששין לבדדמי ומצינו דנחלקו בזה:

ב. דבפתחי תשובה (י"ז, קלי"ח) הביא מהרמב"ם דפסק בכל הספיקות דסוגיין לגבי בדדמי דלא תנשא ואם ניסת לא תצא, וביאר הכס"מ דהוי חשש מדרבנן ולכן לא תצא, אולם בשו"ת חת"ס (אה"ע סי' נ"ח) נקט דחשש בדדמי הוא מדאורייתא, והעיר עליו הפתחי תשובה מהרמב"ם הנ"ל דמשמע דאינו אלא מדרבנן ע"ש.

ג. וא"כ להרמב"ם דמה"ת היא נאמנת וחשש בדדמי הוא מדרבנן פשיטא דקידושי אחר תופסין מה"ת דלא כהריטב"א, ואפילו להחת"ס דבדדמי הוי חשש דאורייתא היינו 'מספק' דלמא אמרה בדדמי, אבל דנימא בודאי דלא מת מהכ"ת.

ד. ובאמת צ"ב כונת הריטב"א, איך נימא דודאי אמרה בדדמי עד כדי כך דנימא דאין קידושי תופסין בה בודאי.

ה. ותי' באופן נפלא דהריטב"א לשיטתיה בפרק האשה רבה, דנקט דע"א בעדות אשה [וכן האשה עצמה] הוא מה"ת דאין סהדי דאומרים אמת, וביאר 'דמסרו הכתוב לחכמים'. וביאר החזו"א דמתחילה נתנה תורה על דעת חכמים להכריע מה נקרא ידיעה ועד להתיר אשת איש וחכמים יקבעו בזה חוקים לכל ישראל, וכל שלא קבעוהו ב"ד לא מקרי עדות.

ו. ולפי"ז שפיר לא מהני כלל אלא כשחכמים קבעו נאמנות לזה, אבל בקטטה ומלחמה דלא קבעו נאמנות אז אינו כלום מדאורייתא כיון דדשבי"ע הוא, ושפיר כתב כאן דאין חוששין לקידושי בפשטה ידה וקבילה מקידושי מאחר ודו"ק.

ז. ועיין באג"מ (אה"ע ח"א סי' נ"א) שכתב כע"ז לגבי חמש נשים השונאות זה את זה (להלן דף קיז.) דאע"ג דהוי חשש בעלמא, מ"מ כיון דחזו"ל הם שהאמינו לע"א, והם אמרו דאלו הנשים אינן נאמנות שוב אין להם תורת עדות כלל וכו' ע"ש.

ג] בענין מתי מקרי קטטה שאין האשה נאמנת.

- א. מבואר בתיי הגמ' דכוונת 'קטטה' דמתני' דאין האשה נאמנת על מיתת בעלה היינו כשאמרה גרשתני בפני פלוני ופלוני ושאלנו להעדים ואמרו להד"ם. ויש מחלוקת גדולה בהראשונים והפוסקים מהו הקובע לקטטה למסקנא עפ"י סוגיין.
- ב. דהנה בציוור של הגמ' יש תרתי לגריעותא, א' עצם הקטטה בינה לבעלה דמזה שרצונה לצאת ממנו מוכיח דהוי מצב של קטטה, ב' ועוד הרי הוחזקה שקרנית לזה, דהעידה שבעלה נתן לה גט ובאו עדים ואמרו להד"ם, וא"כ יש בזה עצמו עוד טעם שלא להאמינה ונחלקו הראשונים האם סגי בקטטה שלא להאמינה, או רק בצירוף שהוחזקה שקרנית ג"כ.
- ג. הרמב"ם בהל' גירושין (פ"ג ה"א) כתב וז"ל האשה שאמרה לבעלה גרשתני בפני פלוני וכו' אינה נאמנת שזו הוחזקה שקרנית ורוצה להשמט מתחת בעלה, עכ"ל. ודייק הבית מאיר (סי' י"ז סעיף מ"ח) ורעק"א (שו"ת סי' ק"ל) דמשמע דדוקא משום דהוחזקה שקרנית דע"י העדים ידעינן דאשה זו ודאי אמרה שקר, ואין להאמינה במת בעלי.
- ד. וכתבו דזהו מקור לחידושו של הבית שמואל (סי' י"ז ס"ק ק"מ) שכתב דאם אמרה לבעלה גרשתני באופן שלא הוכחשה אבל אינה נאמנת מאיזה סיבה [כגון בזממה"ז דנעשו חצופות וכתב הרמ"א דאין נאמנות] א"כ תהא נאמנת לומר מת בעלי כיון דלא הוחזקה לשקרנית שהרי לא באו עדים להעיד שלא קיבלה גט. ומוכח דאע"ג דהוי קטטה גמורה בזה שאמרה גרשתני, מ"מ כיון דלא נתבררה שאמרה שקר שפיר נאמנת על מת בעלי.
- ה. אולם העירו דמהשלט"ג והרמ"א מוכח דלא כזה, דהרמ"א (סעיף מ"ח) הביא מהשלט"ג דהיכי דבעלה המיר דתו והניחה עגונה אז דינו כקטטה דאינה נאמנת לומר מת בעלי. וכתבו הבית מאיר ורעק"א דהא בכה"ג אע"ג דיש קטטה בינה לבעלה, אבל לא הוחזקה שקרנית כלל, ולא אמרה שום דבר של שקר, ולמה אינה נאמנת, וכן הקשה בחלק"מ.
- ו. וכתבו הבית מאיר ורע"א דמוכח משלט"ג והרמ"א דלא כהרמב"ם וא"צ הוחזקה שקרנית, ונמצא דפליגי הראשונים אם צריכה הוחזקה שקרנית, ודברי הבית שמואל הם דלא כהרמ"א, ועיין בשו"ת הר צבי (סי' נ"ג) שנשאל באופן שאמרה מת בעלי ובעלה המיר ונשא נכרית, ודן אי הוי קטטה וכתב דאין ברור שיהא נחשב קטטה דהא יש פוסקים ד ס"ל דצריך דוקא דהוחזקה לשקרנית [וכמבואר בחלקת מחוקק וכו'], והתיר [כנראה בצירוף עוד דברים ע"ש].
- ז. אמנם הבית מאיר הקשה על הרמב"ם והב"ש דהגמ' לא משמע כן, דפירש ציוור דקטטה כשאמרה לבעלה גרשתני, והגמ' הקשה מדר' המנונא ותי' דמיירי שאמרה בפני פלוני ופלוני ובאו והכחישוה, ומשמע דאילו ליתא לדר' המנונא ואינה נאמנת א"ש גם בלי עדים כלל ואע"ג דלא הוחזקה שקרנית, ע"ש מש"כ בזה, וברע"א מה שתי' בארוכה.

דף קטז: איבעיא להו עד אחד בקטטה מהו, מ"ט דע"א מהימן משום דמילתא דעבידא לגלויי לא משקר ה"נ לא משקר, או דלמא וכו'.

ד] בענין אי נפשט הבעיא בטעמא דע"א אי משום עבידא לגלויי לא משקר, או משום דייקא ומינסבא.

- א. מבואר בסוגיין דנסתפקו אי ע"א נאמן בקטטה, ותלוי אי טעמא דע"א משום מילתא דעבידא לגלויי לא משקר וה"נ לא משקר, או משום דייקא ומינסבא והכא לא דייקא, ועלתה כאן בתיקו.
- ב. אמנם כתבו הרשב"א והריטב"א דמאחר שספק זה הוא כספק הגמ' (דף קטז). בע"א במלחמה, הרי שכשם שהתם נפשטה האיבעיא כמש"כ הרי"ף והפוסקים שנאמן, ונמצא דנפשט דטעמא משום עבידא לגלויי א"כ נפשט ע"א בקטטה דנאמן.
- ג. אמנם ברי"ף וברמב"ם (הל' גירושין פ"ג ה"א) אע"ג דבמלחמה כתבו דנפשט דנאמן, מ"מ בקטטה כתבו דהוי בעיא דלא איפשטא ולא תנשא ואם נשאת לא תצא, ותמהו הראשונים מ"ש בעיא זו מהא דע"א במלחמה ולמה התם נפשט דנאמנת משום טעמא דעבידא לגלויי והכא נשאר בספק.
- ד. עוד קשה דהרמב"ם כתב שהטעם שאין הע"א נאמן בקטטה הוא משום שחיישינן שמא שכרה אותו האשה להעיד שמת בעלה, והקשו הראשונים מנין לקח הרמב"ם טעם זה שלא נזכר בגמ' ומ"ט הוצרך לטעם זה.
- ה. ובשו"ת הרא"ם (הובא בכס"מ שם) ביאר בטעם הרמב"ם דב' השאלות מתורצות חדא בחברתה, והיינו שמאחר שפסק הרמב"ם בע"א במלחמה דנפשטה הבעיא דטעמא משום עבידא לגלויי, אז ע"כ שספק הגמ' בע"א בקטטה את"ל דטעמא משום עבידא לגלויי אכתי יש ספק מטעם אחר ולכן כתב הרמב"ם שהטעם הוא שמא שכרה את העד ולכן אין העד נאמן ובזה כתב הרמב"ם דהוי ספק ואזלי' לחומרא. [ועיין בהרמב"ן במלחמות שג"כ ביאר שיטת הרי"ף בדרך הני"ל] ורק קשה מהגמ' דמפורש דכוונת הספק הוא משום עבידא לגלויי ודייקא ומינסבא, אולם י"א דלא גרסו כן בגמ'.